

NEMNARRATÍV ÉPÍTÉSZET

A Számalk Mérnök utcai új épületéről

Az épület Mérnök utcai homlokzata: az ablakelemek fegyelme az alaprajzi szerkesztéstől önállósodik

A panelházas környezeti kontextusra tagolatlan, monolit építészeti viselkedés válaszol

Vannak építészek, egyre kevesebben bár, akik nem törekszenek arra, hogy épületük jelentést adjon, kerülük vagy próbálják kerülni, hogy az önmagán kívül kifejezzen vagy meséljen bármit is. Ők azok, akik próbálnak hitet tenni amellett, hogy az építészeti problémáknak egyfajta belső, elsősorban önmagukra vonatkoztatható rendszerük van, amelyet ezen rendszeren belül fejtenek ki és oldanak meg. Céljuk kerülni mindent, amely az értelmezést csak építészen kívüli analógiák segítségével hívásával tenné lehetővé. Ezt az építészeti stratégiát nevezhetnénk nemnarratív építészetnek is, e definícióval egyszersmind jelentősen megnehezítve a szavakra, a nyelvre mint építészen kívüli közegben otthonos médiumra alapuló építészeti kritika amúgy is problémás megfogalmazását.

Előre kell bocsátanom, hogy az említett építészek nincsenek könnyű helyzetben. A laikus használók tekintetében azért nem, mert az érthetőség, a „szerethetőség” és a dekódolhatóság sokkal nehezebb épületeik számára, hiszen nem támaszkodhatnak olyan képzetársításokra, fogalmakra, formai előképekből szerzett vagy éppen érzéki ismeretekre, amelyek tekintetében valamelyest már otthonosak (pl. játékoság, közismert formai analógiák, az anyaghasználat érzékisége stb.). De nem egyszerű a helyzetük azért sem, mert mind a „main-

stream”, mind pedig a kortárs kísérletező építészetnek – értsünk bármit is e fogalmak alatt – mások a problémái, a „korszellem” mintha pont a narratív építészeti fejleményeket hívná elsősorban elő már jó ideje. Ebből a nézőpontból még izgalmasabbnak tűnik egy-egy olyan kortárs fejleményt értékelni, amelyik más irányokban keresgél. A Számalk, illetve a Gábor Dénes Főiskola – Dobai János által tervezett – új oktatási épülete ilyen fejlemény. Esetében a választott stratégia több szinten is helyesnek látszik, miközben belső önellentmondásai releváns és izgalmas kritikai nézőpontokat igényelnek.

A környezeti kontextust erős léptékfeszültség jellemzi: az ötemeletes panel sávházak és a Farkasdy Zoltán-féle 15 emeletes pontházak alkotta közvetlen környezet igencsak szikár építészeti világra lehetséges jó válasz az egyetlen, tagolatlan négyszintes épülettömb szinte monolitikus megfogalmazása. Kézzelfogható az az építészeti stratégia, amely – a léptékbeli verseny eleve eredménytelensége láttán – az épület tagoltságának és részletképzésének radikális visszafogásával igyekezett a feszültséget csökkenteni. A telepítés, tömegalakítás, részletlétléttség ennek folytán minden narrativitástól mentes, a kontextusból következően igazolható gesztusnak tűnik. Könnyen belátható, hogy a panelházak tövében legkevésbé az építészeti forma keresgélése, azaz a for-

Szabó Levente DLA

mai indíttatású, intuitív tervezési módszer vezetett jó eredményre. Ez még akkor is így van, ha a monolitikus koncepció természeténél fogva nem volt képes arra, hogy az alapvető téri helyzeteket hangsúlyozza, kifejezze. Additív elemekre volt szükség ahhoz, hogy ezek nyilvánvalóvá váljanak. Itt elsősorban a főbejáratnak és a főbejárat falnak a megfogalmazására gondoltam, amelyek addíciója azért nem gyengíti a monolit alaptömb erejét, mert léptékben azonosul azzal: a főbejárat előtti teresedést kirajzoló pengefal több mint tíz méter hosszú, ahogy a földszinti aulateret és éttermet e tér felé megnyitó üvegfelület-sáv is hasonló léptékű. Jóllehet, az épület környezeti kapcsolatrendszere korántsem befejezett: jelenleg építés alatt áll az azonos hosszúságú, ám keskenyebb párhuzamos épülettömeg (oktatási és kollégiumi szárny). E két épület közötti teresedés új dimenziókat nyithat, az azonos építész által tervezett két épület sajátos, most még nem érzékelhető belső dialógusa nagyban átértelmezheti a jelenlegi környezeti erőviszonyokat is.

A feszes alapállításból fakad aztán a csaknem 72 méter hosszú épülettömeg belső térszervezése is: az ötraktusos, zónaelvet követő alapstruktúra, amelynek északi traktusába a számítógépes tantermek, déli traktusába pedig az irodák, oktató szobák költöztek be. Az ezeket kiszolgáló két középfolyosó – melyek szélessége a forgalmi méretezést tükrözően logikusan eltérő – közrezárnak egy olyan középső zónát, amelybe a kiszolgáló és közle-

kedési funkciók, valamint az átrium tere került. Jól érzékelhető az a tervezői szándék, amely ezt a zónát egybe-egybeemossa a két közlekedőfolyosóval: a téri átlátások, térbővületek, a lebegő hatású, innovatív szerkesztésű elegáns lépcsők, üvegliftek és az átrium mind olyan eszközök, amelyek oldják a hosszú, egyenes folyosók monotonitását, átlátásokat és belső téri integrációt eredményeznek. A zónák szélességét – szigorúan funkcionális alapon – a téri igényekből és a tájolásból is fakadó programbeli következmények differenciálták, nem valamely formai vagy telepítésből eredeztethető prekonceptió. Ez a képletszerűen a tartószerkezeti rendszerben is megjelenő elv egy helyen sérül: ahol az előadóterem két traktus szélességű tere mind a tartószerkezeti rendszerben, mind a homlokzatképzésben kényyszerű megoldásokhoz (szerkezeti kiváltásokhoz és áblakok alkalmazásához) vezetett. Kézenfekvő, hogy ott, ahol a logikus, funkcionális szerkesztés ennyire kizárólagos szerepet kap, ott feltűnők – a más esetben talán észrevehetetlen – eltérések, anomáliák.

A homlokzatképzés nagyrészt a belső térszerkezet következménye. A nagyméretű, feszes arányú fekvő ablakok a hosszhomlokzatokat tíztengelyes, szigorú raszterben tartják. Elsőre azt gondolnánk, hogy kizárólag a belső térstruktúra jelenik meg ezeken a felületeken. Még az olyan finom gesztusok is ezt sugallják, hogy míg az északi oldalon az ablakok közötti faltest elkeskenyedek, azaz a szerkesztés szinte vázszerkezetet

A bútühomlokzatokon önálló, additív építészeti fordulatok fedik föl paradox módon sokkal inkább a mögöttes tartalmat

A felnagyított SZÁMALK-felirat önálló házelem, az épülettől leszakítva sűrűsíti a narratív mondanivalót

mutat, addig a déli, amúgy is árnyékolandó felületen ezek a faltestek szélesebbek, egyszersmind a nyílászárnyok kisebbek, a benyomás már-már falas szerkezetre utal. A bütühomlokzatokon, az aulatér hátsó fronti homlokzatkezelésén, valamint a már említett főbejárat esetében olyan motívumok jelennek meg, amelyek keretbe foglalva mintha „felhajtának” az önálló, szülő homlokzatot, ezzel kendőzetlenül megmutatva a mögöttes térstruktúrát. Van egy jól észlelhető kettősség tehát: az alaprajzi zónás szerkesztés szikár fegyelme egy attól teljesen

nek, ám egyfajta épületgép, talán nem túlzás: akár sci-fi érzetet okozhatnak a használatban, és erre erősít rá a színhasználat monotonitása, a megjelenő nyersbeton felületek alkalmazása is. A homlokzaton alkalmazott téglaburkolat ebben a közegben váratlan fordulat. Noha az építész érezhető törekvése, hogy a burkolatként kezelt, az átlós mintával még jobban „mintaszerűségét” hangsúlyozó felület ne a hazai mainstream tégláépítészeti hagyományába illeszkedjék, a kézi téglavetést imitáló téglalelemek óhatatlanul konkrét és elvont érzéki

Az épületben innovatív, légies szerkesztésű lépcsők fogják össze a tereket.

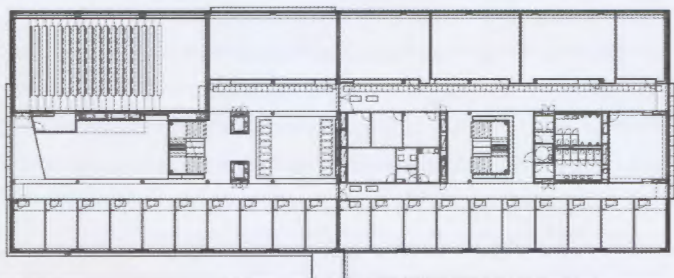
E lépcsők különlegessége a félig konzolos, félig feszített szerkesztés alkalmazása

független homlokzati szigorként jelenik meg, amelyet adott helyeken additív, a homlokzati fegyelmet megszakító önálló és öncélú (értsd: formai indíttatású) motívumok egészítenek ki paradox módon jobban megmutatva a mögöttes valódi téri tartalmat.

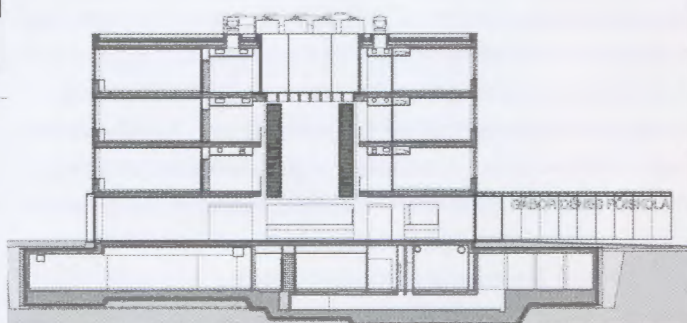
A bevezetőben definiálni próbált nemnarratív építészet két lényeges jellemzője az érzelmi hivatkozások, konnotációk minimalizálása, azaz egyfajta sterilitás, valamint a formai analógiáktól való elzárkózás. A sterilitás elemzett épületünk belső tereinek sajátja. A funkcionális, ha tetszik praktikus téri kialakítást olyan elemek egészítik ki (lebegő lépcsők, üvegfalú liftek), amelyek transzparens tereket, átláthatóságot eredményez-

előképeket hívnak elő. Akár az egyébként feszes szerkesztésből fakadó ipari építészetre, akár az iskolaépület műfajhoz tapadó anyaghasználati asszociációkra gondolunk ezen a ponton bizony az épületünk mesélni kezd, érzéki tapasztalásunkra apellál. Hasonló fejlemény figyelhető meg az előadóterem kibélelt fapaneles akusztikai burkolatú termében is, amely talán még kézenfekvőbben, téri helyzetével is kifejezett módon hív elő efféle tapasztalásokat. A formai analógiáktól való mentesítés csak látszólag könnyen járható út. Épületünk akaratlanul előhívja azokat a képeinket, amelyek a tömegesen épült homlokzati paneles oktatási épületekhez kötődnek, akkor is kapcsolatot teremt ezzel a világgal,

ha célja természetesen gyökeresen más. Más tekintetben pedig a homlokzati minta szó szerinti szöttegyszerűsége, szönyegszerűsége valószínűleg még kézzelfoghatóbb – nem csupán építészeti – analógiákhoz vezet. És par excellence módon sűríti egyetlen gesztusba a narrativitást a szintmagas SZÁMALK-felirat, mint az épület identifikációjának kétségkívül lényeges épületeleme, noha kétségtelen, hogy itt az egyértelműen leválik magától az épületről. Lényeges látnunk, hogy az efféle anomá-

Az 1. emeleti alaprajzon jól nyomon követhető a zónaelvű szerkesztésmód következtessége és annak „sérülése”

Az épület keresztmetszete

liák, a sterilitás „sérülése” és az analógiák, a narrativitás megjelenése épp ellenkező hatást fejt ki, mint az alap-
tézisünk alapján elvárnánk: megkönnyíti az értelmezést és ami főbb, a befogadást, a használói viszonyulást az épülethez, azaz hasznára válik az építészeti alapkoncepciónak.

A fogalom – amely alapján kísérletet tettem az épület kritikai értelmezésére az előbbieken – eredhet az építész preconcepciójából vagy hitvallásszerű felfogásából, de következhet egy építészeti program adott helyszínén való optimális építészeti manifestációjából is. Úgy tűnik, mintha a Számalk új épületének kézzelfogható eredményei e két lehetséges forrás tudatos vagy véletlenszerű egymásra találásából fakadnának, mintha a személyes koncepciót igazolná a környezeti kontextushoz való viszony és fordítva: mintha e sajátos kontextusban működő stratégia támasztaná alá az alkotói program hitelességét.

A középső zónát az aula légtére és a könnyed szerkesztésű, üvegezett lift teszi levegőssé

Építész tervező: Dobai János DLA (Dobai Építész Iroda Kft.)

Építész munkatársa: Vízdzák Janka

Belsőépítész tervező: Tardos Tibor

Statikus tervező: Geccsényi Róbert

Épületgépész tervező: Garancsy András

Elektromos tervező: Rajkai Ferenc

Kert és környezetrendezés: Vándor Kinga

Tűzvédelmi dokumentáció: Takács Lajos Gábor

Konyhatechnológia: Vámos Gabriella

Talajmechanikus: dr. Hajnal Géza

Külső víz-csatorna, gáz: Lengyel Sándor

Útépités, forgalomtechnika: Nagy Katalin

Felvonó: Pölöskei Tamás

Környezetvédelmi dokumentációk: Bite Pálné dr.,

Dombi István, Schmelz Tamás, Weiner László, Weiner Péter, Steiner Ferenc

Szigetelések, részletek: Horváth Sándor, Szathmáry Csilla

Épületakusztika: Csott Róbert

Építető: SZÁMALK-Holding Vagyonkezelő Zrt

Az építető képviselője: Kenessey Andrásné vezérigazgató

Generálkivitelező: METO Zrt.

Főépítészvezető: Csereklye László

Építészvezetők: Jenei József, Mészáros Csaba

Külső nyílászáró: Schüco

Fotó: Bujnovszky Tamás

Az előadóterem akusztikai faburkolatos bélése közvetlen érzéki térélményt közvetít

Az építész törekvése, hogy a burkolatként kezelt, az átlós mintával még jobban „minta-szerűségét” hangsúlyozó felület ne a hazai mainstream téglaeépítészeti hagyományába illeszkedjék, ám a kézi téglavetést imitáló téglaelemek óhatatlan konkrét és elvont érzéki előképeket hívnak elő

MÉTSZET

ÉPÍTÉSZET
ÚJDONSÁGOK
RÉSZLETEK
SZERKEZETEK

Édouard François

Davide Macullo

Maurizio Bradaschia

Heinz Tesar

Tony Fretton

Eduardo Souto de Moura

2010/1/január/február

Ára: 890 Ft

www.tervlap.hu

